

„Шумадија” би одбранила Србију. Српски производи звезде Сајма наоружања у Абу Дабију. Ракета из Србије оставила Арапе без даха, „Милош” привукао највише пажње у Абу Дабију. Србија има беспилотни хеликоптер, само су неки од наслова којима је медијски испраћен наступ српске одбрамбене индустрије на сајму у Абу Дабију. По репрезентативности изложених производа оцењиван је у нашој земљи као велики српски повратак. Питање је какве перспективе за развој те индустрије отварају такви наступи и чему се званичници надају.

ТРИНАЕСТА МЕЂУНАРОДНА ИЗЛОЖБА НАОРУЖАЊА ВЕЛИКИ ПОВРАТАК

Да српска одбрамбена индустрија иде у ред најзначајнијих привредних грана у земљи више је него јасно јер, како кажу званичници, све фабрике из те гране данас послују позитивно и редовно сервисирају своје обавезе према држави, без дуговања када је реч о текућем пословању. Позитиван тренд у развоју и замах те привредне гране осетио се и на недавно одржаној 13. међународној изложби наоружања и војне опреме „IDEX 2017” у Абу Дабију, где су српски привредници имали до сад најрепрезентативнији наступ и приказали палету својих производа. О њима је писала домаћа штампа, а поједина средства НВО приказивана су похвално и у иностраним медијима.

О сајму

Међународна изложба наоружања и војне опреме „IDEX-2017” једна је од највећих те врсте у свету и одржава се у Абу Дабију, главном граду Уједињених Арапских Емирата. Овогодишњу манифестацију, која је трајала од 19. до 23. фебруара, отворио је принц Бин Зајед ал Нахијан, заменик врховног команданта оружаних снага Уједињених Арапских Емирата.

На тој значајној изложби у велелепној згради у облику латиничног слова „У”, на површини од 133.000 квадратних метара, сваке друге године представљају се најновија достигнућа из области наоружања и војне технике КоВ, РВ и ПВО и ратне морнарице. Присутни су и произвођачи из технолошки најразвијенијих земаља из Америке, Европе и Азије, тако да је на Сајму увек могуће сагледати главне актуелне трендове у развоју и производњи у тој области. Ове године учествовало је 1.235 фирми које производе наоружање и војну опрему из 57 земаља.

О значају „IDEX-а” говори податак да је на претходном сајму било 1.200 излагача и да су потписани уговори у вредности од око 4,6 милијарде евра.

Србија се и овај пут представила преко интегратора наше одбрамбене индустрије компаније „Југоимпорт – СДПР”. Ипак, ова година била је по нечему из-

СРПСКЕ НАМЕНСКЕ

узетна – штанд наше одбрамбене индустрије налазио се на површини од око 400 квадратних метара на два нивоа у главној хали и био је физички највећи до сада. Осим стандардних производа наших предузећа, као што су разне врсте стрељачког наоружања, све врста малокалибарске, средње и крупнокалибарске муниције и компонената, невођених и вођених ракета, система ALAS, оптике и оптоелектронике, први пут су у природној величини изложени и поједина средства НВО.

Осим „Југоимпорта – СДПР”, присуствовали су „Крушић”, ППТ Наменска, „Застава оружје”, „Слобода”, „Трајал”, Борбени сложени системи и други, а изложене су укупно 33 групе експоната. Премијерно су приказана четири нова пројекта „Југоимпорта” и одбрамбене индустрије Србије – ново возило 4x4 „милош”, беспилотни хеликоптер „стршљен”, ракета „шумадија” и оклопно возило „лазар 3”.

Током сајма у Абу Дабију боравила је и делегација Министарства одбране, коју је предводи помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Ненад Милорадовић, а у њеном саставу био је и командант РВ и ПВО генерал-мајор Ранко Живак.

Српска постигнућа

Војнополитички коментатор Мирослав Лазански извештавао је за „Политику” о значајним пројектима које су приказани, а детаљно је приказивано и на порталу „Tango Six”.

Већ од првог дана сајма, како је писао Лазански, компанија „Југоимпорт – СДПР” сврстала се са својим производима на Сајму „IDEX 2017” међу првих осам излагача, а од-

мах после церемоније службеног отварања „Прва петолетка” из Трстеника продала је минобацаче у вредности око 500.000 долара.

„Југоимпорт – СДПР” представио је два вишенаменска борбена возила „лазар-3” – једно у верзији с руском куполом, која има топ 30 mm, аутоматски бацач граната од 30 mm и митраљез калибра 7,62 mm, и друго возило с даљински управљаном борбеном станицом DUBS с митраљезом од 12,7 милиметара. Поред „лазара-3” изложени су самоходна хаубица „НОРА Б-52” и најновији производ компаније „Југоимпорт – СДПР”, оклопно борбено возило „милош”, наоружано с DUBS митраљезом од 12,7 милиметара.

Вишенаменско оклопно возило 4x4 „милош”, како је речено, намењено је за извиђачка,

патролна и специјална дејства, заштићено је од дејства противтенковских мина. Има погон на сва четири точка, независни вешање, мотором „каминс” од 300 КС. Дуго је 5,45 m, високо 2,3 m, максималне масе од 14 t, клиренс му је 420 mm, а доњи део возила додатно је оклопљен ради противминске заштите нивоа 2a и 2b, односно STANAG 4569. Развија максималну брзину од 110 km/h, с могућношћу преласка вертикалних препрека од 0,60 метара. „Милош” има отворену архитектуру наоружања.

Ипак, главне звезде српског штанда свакако су били производи компаније „EDePro” из Београда и „Југоимпорт – СДПР” – балистички ракетни систем „шумадија” и беспилотни хеликоптер „стршљен”.

Ракете класе земља–земља „шумадија”, чији је веран модел у размери 1:1 приказан на сајму, једна је од већих сајамских новости, чак и изненађења. За портал „Tango Six” сувласник компаније „EDePro” Миливоје Поповић рекао је да ракетни систем „шумадија” има могућност лансирања четири или шест пројектила с ИНС вођењем из контејнера на камиону, минимални домета од 70 km, а максимални од 300 километара. Њена стартна маса износи око 1.600 kg, од тога горива скоро 900 kg, док је маса бојеве главе 200 килограма. Дужина лансера пројектила је 8,6 метара. Време припреме целог ракетног балистичког система „шумадија”, превођење из маршевског у борбени положај, јесте 12 минута.

У нашим новинама осванули су наслови – *Ракета из Србије оставила Арапе без даха*, „Шумадија” би одбранила Србију, а војнополитички коментатор Мирослав Лазански рекао је за „Спутњик”: „Ако некоме падне на памет сулуда идеја да некој другој земљи да ваздушни простор да се гађа Србија, имамо ракету која може да одговори по ви-

талним циљевима око Србије, која може да досегне све велике градове око нас”.

И ултралаки УАВ хеликоптер „стршљен”, пројекат компаније „ЕDePro” и „Југоимпорта – СДПР”, први пут је представљен светској јавности на овогодишњем сајму У Абу Дабију. Има масу од 750 kg, с могућношћу ношења борбеног терета и горива до 350 килограма. Лети брзином од 180 km/h. Аутономија лета је пет сати када је реч о осматрању, а два и по сата када је реч о борбеним дејствима. Плафон лета му је 4.000 метара. Направљен је од композитних материјала, има турбопроп мотор „феникс-250”, елису, и све то домаће производње. Како су истакли инжењери из „ЕDePro”, прво лебдење тог хеликоптера очекује се до јула, најкасније до септембра ове године.

Из компаније „ЕDePro” кажу да је планирано да „стршљен” носи четири ТВ вођене ракете ваздух–земља „Spyder”, које су такође биле изложена на IDEX-у. Тренутно се налазе у развојној фази прототипа и концептуално су повезане са ALAS-ом – имају исти систем навођења и комуникације са нишанским склопом путем кабла.

Сајамски новитет била је и модификација ракете „град” Г-2000, калибра 122 mm, са новим дометом од 52 km и са новим моторима, који су такође развијени у „ЕDePro”.

Пажњу је привлачио и видео-снимак на коме је премијерно приказана успешно пробно гађање ракете ALAS на полигону у Никинцима.

Сумирајући утиске после управо завршене највеће светске изложбе наоружања у Абу Дабију, новинар Мирослав Лазански истакао је за „Спутњик” да се Србији догодио велики повратак и да је наша држава најјача у југоисточној Европи по војној производњи.

„Имамо палету производа од пиштоља, пешадијске и стрељачке муниције, до беспилотног хеликоптера, лаких авиона, оклопних возила и артиљерије. Једном речју, ово је велики повратак српске војне индустрије после 1999. године и свега што нам је НАТО приредио бомбардујући СР Југославију”, рекао је Лазански.

Други на сајму

Кинези, Руси, Корејци, Турци такође су изложили нове производе, или модификације постојећих. Према речима Петра Војиновића, главног и одговорног уредника портала „Tango Six”, сајамски хит био је ласерски топ једног од најпознатијих произвођача артиљеријских система фирме „Орлеикон”. Кинези су представили самоходну хаубицу и нови тенк VT-4, који је назван „незауостављива звер” и који је био једини изложен тенк на сајму.

Поред Кинеза, најбројније су биле компаније из УАЕ, које су унапредовале по разноврсности приказаних средстава. „Дасо”, произвођач „рафала”, имао је прилично велики штанд, на два нивоа, што је, према речима Војиновића, говорило о жељи да продају „рафал” Емираћанима (који

се и даље нису одлучили за ловац пете генерације). Борба око „рафала” и „јурофајтера” траје већ седам–осам година.

Руске компаније представиле су у виду модела, минијатурних макета и других рекламних проспеката своје производе – модернизовани тенк Т-90С, борбену платформу БМПТ, оклопни транспортер БТР-80/82А и модернизовано борбено оклопно возило БМП-3М, фаворита изложбе руски вишенаменски ловац 4++ генерације Су-35, борбени извиђачко-јуришни хеликоптер Ка-52 „алигатор”, тренутно најбољи комплекс ПВО и ПРО у свету С-400 „тријумф”, затим хибридни топовско-ракетни комплекс 2К22М1 „тунгуска-М1”, специјално блиндирано возило „тигар-М”.

Бугарска је имала већи штанд од нашег, али само са стрељачким наоружањем. На хрватском штанду њихови произвођачи представили су такође стрељачко наоружање, униформе, војну трикотажу, а имали су и морнаричку компоненту.

Сајмом су доминирали експонати из области ракетне технике, а посебно место заузели су многобројни точкаши.

– Било је точкаша у најразличитијим могућим варијантама. Чак ни стрељачко оружје, ни мањи калибри нису били толико бројни као точкаши. И један од највећих уговора који је додељен био је емиратској компанији NIMR (то је компанија њиховог СДПР-а, који се зове EDIC). Њима су емиратске оружане снаге дале три нова уговора за 1.750 оклопних возила NIMR 6x6 – рекао је Петар Војиновић.

И овај сајам био је ужитак за стручњаке и привреднике – могли су да виде шта је и како направљено и шта конкуренција ради. А томе сајмови и служе.

Значај наступа наших предузећа

Српски штанд је већ првог дана изазвао велико интересовање и посетиле су га бројне стране делегације.

– Тржиште Уједињених Арапских Емирата једно је од кључних за одбрамбену индустрију Србије, и на њему тре-

нутно имамо активних уговора у вредности од око 220 милиона долара. Оружане снаге и одбрамбена индустрија УАЕ су такође стратешки партнер у развоју више типова софистицираног наоружања које треба да значајно унапреди оперативне способности Војске Србије и наш извозни потенцијал – објаснио је Ненад Милорадовић значај учешћа на тој манифестацији на конференцији за медије одржаној 28. фебруара у Дому Војске Србије, када је представио остварене резултате.

Он је рекао да између МО РС и ГШ УАЕ постоји интензивни контакт у оквиру комитета за војнотехничку сарадњу, где се припремају нови заједнички пројекти за развој и производњу НВО. Главни купци из УАЕ су ГШ УАЕ и компаније из војне индустрије УАЕ, а роба/услуге која се извозе у Емирате су: средства НВО из заједничког развоја (ALAS и други системи), средства НВО из текуће производње одбрамбене индустрије Србије (ОИС) и вишкова са стокова Војске Србије (стрелачко наоружање и муниција, минобацачи и мине, ракетни лансери и ракете, заштитна опрема и друга роба). У последње две године предузећа групације ОИС дале су понуде по упитима за продају својих производа у УАЕ у вредности од око 312 милиона долара.

Милорадовић је истакао да је током сајма „IDEX 2017“ потписан уговор од око 21 милиона долара за артиљеријске ракете, да су започети преговори ради закључивања нових уговора за испоруку производа ОИС у вредности од око 100 милиона УСД, примљен је позив за испоруку хаубице 155 mm НОРА ради испитивања у пустињским условима, започети су преговори за трансфер технологије „Трајала“ за производњу пиротехничких елемената и неубојних средстава. Поред постојећих пројеката заједничког развоја, прелиминарно су одобрена и три нова пројекта заједничког развоја.

Сајамски дани искоришћени су и за одржавање састака са високом државним и војним званичницима 13 земаља и са представницима великог броја произвођача НВО.

Перспективе наменске

Завршен сајам био је повод за осврт где је данас одбрамбена индустрија Србије и каква је њена визија развоја. Министар Зоран Ђорђевић је на конференцији за медије у Дому Војске Србије истакао да је презентација наше одбрамбене индустрије у Абу Дабију привукла велику пажњу јавности, али и да је била веома значајна кад је реч о пројектима које планира Министарство одбране и одбрамбена индустрија Србије.

– Важан услов за развој у тој области јесте и Закључак Владе Србије, који ускоро очекујемо, о конверзији дугова наменске индустрије, чиме ће она након много времена бити у знатно бољој позицији – рекао је Ђорђевић и истакао да је један од услова даљег развоја усвајање Закона о *производњи наоружања и војне опреме*, који ће ускоро бити у скупштинској процедури, а донеће многе новине. Једна од могућности је да страни капитал уђе у нашу војну индустрију, уз механизме којима им неће бити дозвољено да буду већински власници. Министар је рекао да се за то већ ин-

тересују страни инвеститори – кинески, италијански, компаније из САД и други.

– На састанку савета за економски развој Србије закључили смо да је наменска индустрија један од битнијих сегмената за развој националне економије и, у том смислу, анализирали кретања у тој области претходних година, шта је то што се догађа данас, а шта можемо очекујемо – рекао је министар одбране и додао да је то било неопходно како би се сагледало колико треба уложити у одбрамбену индустрију, како би у годинама које следе била премашена цифра од милијарду долара извоза те гране.

Министар Ђорђевић подсетио је да је 2016. извоз наменске износио 483 милиона долара, а да се у овој години очекује око 510 милиона долара, уз допуну да, ако ниво улагања буде према очекивањима, претпоставка је да ће извоз бити за 20 процената већи него 2016. године. Према његовим речима у наредном периоду очекује се и раст запослености у одбрамбеној индустрији – за ову годину планирано је да се обезбеде 804 нова радна места. У плану је такође да консолидовани ФАП Прибој постане део те гра-

не, чиме би постао занимљивији инвеститорима, као „Застава камиони“ и врањански „Јумко“.

Министарство одбране израдило је и предлог директних улагања државе у привредна друштва групације Одбрамбене индустрије Србије и ремонтне заводе МО и ВС у укупној вредности од 104 милиона ЕУР за наредни четворогодишњи период.

Влада Републике Србије подржала је у јуну прошле године визију развија одбрамбено-технолошке индустријске базе, а Министарство одбране израдило је и мапу пута развојних технологија које су од интереса за систем одбране.

Без сумње, сва та улагања ојачаће одбрамбену индустрију Србије и допринети већем извозу. Од нових закључених уговора држава и произвођачи имаће користи, а и Војска Србије, јер развој и производња НВО подижу њене оперативне способности. А сајмови и прикази се смењују – „IDEX 2017“ је прошао, а у јуну предстоји „Партнер“.

Мира ШВЕДИЋ

Снимио Петар ВОЈИНОВИЋ